

S D Ě L E N Í

Ústavního soudu

Plénium Ústavního soudu přijalo dne 21. dubna 2020 pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 50/20 ve složení předseda soudu Pavel Rychetský, soudkyně a soudci Ludvík David, Jaroslav Fenyk, Josef Fiala, Jan Filip, Jaromír Jirsa, Tomáš Lichovník, Vladimír Sládeček, Radovan Suchánek, Pavel Šámal, Kateřina Šimáčková, Vojtěch Šimíček (soudce zpravodaj), Milada Tomková, David Uhlíř a Jiří Zemánek na návrh II. senátu Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve věci právního názoru II. senátu Ústavního soudu pro řízení vedené pod sp. zn. II. ÚS 4041/19, který se odchyluje od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nález ze dne 22. 10. 2019 sp. zn. III. ÚS 905/17,

toto stanovisko:

Trestní soud v řízení o povolení obnovy jako mimořádném opravném prostředku neporuší právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, nebude-li za „skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé“ podle ustanovení § 278 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, považovat skutečnosti nebo důkazy hypotetické či zjevně pochybné (sporné), neskýtající důvodný předpoklad (oproti pouhé potenciálně odlišné interpretaci skutkového děje), že na jejich základě by mohlo dojít ke změně pravomocného rozhodnutí, které je předmětem návrhu na obnovu řízení; tyto skutečnosti nebo důkazy mohou být v řízení o povolení obnovy (nikoliv až v řízení obnoveném) posuzovány rovněž z hlediska toho, zda na jejich základě lze dospět k jinému hodnocení skutečností a důkazů známých z předchozího řízení.

Odůvodnění

I.

Relevantní skutkové okolnosti případu a dosavadní průběh řízení

1. Ústavnímu soudu byla dne 17. 12. 2019 doručena ústavní stížnost, která je vedena pod sp. zn. II. ÚS 4041/19. Touto ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení usnesení Krajského soudu v Brně (dále též jen „krajský soud“) ze dne 25. 3. 2019 č. j. 40 T 8/2016-651 a usnesení Vrchního soudu v Olomouci (dále též jen „vrchní soud“) ze dne 24. 9. 2019 č. j. 5 To 33/2019-661, jimiž byl podle ustanovení § 278 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „tr. ř.“) zamítnut návrh stěžovatele na povolení obnovy řízení. Stěžovatel namítá, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), neboť soudy v rámci řízení o stěžovatelově návrhu na obnovu řízení nijak nezohlednily nové skutečnosti, které byly tvrzeny.

2. V posuzované věci byl stěžovatel v původním řízení uznán vinným ze spáchání zvlášť závažného zločinu vraždy podle § 140 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, (dále jen „tr. záko-

ník“). Tohoto jednání se stěžovatel podle pravomocného rozhodnutí dopustil tím, že (zkráceně) v důsledku dlouhodobých neshod se svým tchánem poté, kdy si mu manželka stěžovala, že ji její otec opět bezdůvodně slovně napadl, se rozhodl tchána usmrtit a za tímto účelem si do společně užívaného rodinného domu z blízké garáže přinesl spolu s náboji jednoranovou pistoli domácí výroby a poté, kdy na kuráž požil alkoholické nápoje, a přivedl se tak do stavu lehkého stupně prosté opilosti, v obývacím pokoji v přízemí domu, které užíval tchán, jmenovaného v situaci, kdy poškozený seděl v křesle zády k němu a sledoval televizi, ho z bezprostřední blízkosti střelil předem nabitou pistolí nejprve do pravé strany temenní krajiny hlavy, poté obešel jeho tělo zezadu, vyhodil z pistole prázdnou nábojnici a znovu ji nabil, podruhé ho střelil do levé strany čelní krajiny hlavy, následně nabil pistoli potřetí pro případ, že by poškozený ještě jevil známky života, avšak když po několika minutách čekání zjistil, že tchán je mrtvý, od dalšího výstřelu upustil. V důsledku střelných ran poškozený na místě zemřel. Za dané jednání byl stěžovatel pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 13 let.

3. V dané věci soudy vycházely ze skutečnosti, že manželka stěžovatele byla poškozeným opakovaně slovně napadána, přičemž tato skutečnost vedla k tomu, že stěžovatel poškozeného zavraždil. Po pravomocném skončení trestního řízení však dle stěžovatele vyšly najevo nové skutečnosti soudu dříve neznámé, které by mohly odůvodnit jiné rozhodnutí o vině. Konkrétně touto novou skutečností byla svědecká výpověď manželky stěžovatele, která nově při rozhovoru s obhájcem stěžovatele (uskutečněném a zaznamenaném v souladu s usnesením předsednictva České advokátní komory č. 13/2004 Věstníku) doplnila, že byla poškozeným napadána nejen slovně, ale i fyzicky. Toto nové tvrzení manželky stěžovatele měl podpořit ještě navrhovaný výslech další svědkyně, která se měla vyjádřit k jiným fyzickým útokům poškozeného směřovaným vůči dalším lidem.

4. S těmito novými skutečnostmi se proto stěžovatel obrátil na trestní soudy s návrhem na povolení obnovy řízení. Fyzické napadení manželky stěžovatele v den, kdy došlo k souzenému skutku, stejně jako fyzické napadání dalších osob ze strany poškozeného by dle mínění stěžovatele mohlo vést k závěru, že k usmrcení poškozeného došlo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného ve smyslu ustanovení § 141 odst. 1 tr. zákoníku. K řádnému zjištění těchto nových skutečností stěžovatel navrhoval provést důkaz výslechem dvou svědkyň, které měly tyto skutečnosti, tedy to, že poškozený před spácháním skutku ze strany stěžovatele fyzicky napadl manželku stěžovatele, doložit. Provedením těchto nových důkazů se stěžovatel domáhá překvalifikování souzeného skutku. K veřejnému zasedání nalézacího soudu v řízení o povolení obnovy však ani jedna ze svědkyň předvolána nebyla a v rámci řízení o povolení obnovy nebyly svědkyně vůbec vyslechnuty.

5. Krajský soud v Brně v ústavní stížnosti napadeném usnesení rozhodl o zamítnutí obnovy řízení s odůvodněním, že navrhované výsledky svědkyň nejsou novými důkazy, a zároveň krajský soud dovodil, že skutečnosti, které by měly být jejich výpověďmi dokázány, ani nejsou takovými skutečnostmi, které by naplňovaly podmínky pro povolení obnovy řízení. Stížnostní Vrchní soud v Olomouci v ústavní stížnosti napadeném usnesení pak závěry krajského soudu potvrdil.

6. K tomu stěžovatel namítl, že v původním řízení soudy rozhodovaly na základě jiného skutkového stavu. Atak stěžovatele, který vedl ke smrti poškozeného, zohledňovaly totiž pouze s ohledem na předchozí slovní napadení manželky stěžovatele (nikoliv i napadení fyzické). Nadto stěžovatel zdůrazňuje, že v původním řízení nebyla manželka stěžovatele nikdy řádně vyslechnuta. Jakkoliv totiž byla vyslechnuta jak v přípravném řízení, tak i v řízení před nalézacím soudem, byla pod velkým psychickým tlakem, neboť trestní řízení bylo vedeno proti jejímu manželovi, který byl obžalován z vraždy jejího otce. K tomu se připočetla stresující atmosféra samotného hlavního líčení a přítomnost početných zástupců veřejnosti a kombinací všech těchto faktorů nebyla svědkyně schopna v hlavním líčení řádně vypovídat, což muselo být všem přítomným z jejího projevu zřejmé.

7. Stěžovatel dále rozporuje postup krajského soudu, který v zamítavém usnesení o návrhu na povolení obnovy řízení teoretizoval, zda by přeci jen nová tvrzení mohla odůvodňovat jinou právní kvalifikaci, přičemž dospěl k závěru, že nikoliv. K tomu ale namítá, že pro posouzení důvodů obnovy řízení postačuje, že nová svědecká výpověď mohla mít vliv na kvalifikaci skutku a v tomto kontextu mělo být pro obecné soudy významné toliko zpochybnění skutkového děje tak, jak je popsán v odsu-

zujících rozhodnutích. Krajský soud tak spekoval o něčem, k čemu odmítl provést nové důkazy. Navíc se soudy ve vztahu k návrhu na výslech manželky poškozeného jakožto svědkyně vyjádřily v tom smyslu, že svědkyně jakožto manželka stěžovatele není věrohodná.

8. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Krajský soud v Brně, Vrchní soud v Olomouci a Vrchní státní zastupitelství v Olomouci (dále též jen „vrchní státní zastupitelství“). Krajské státní zastupitelství v Brně na výzvu Ústavního soudu nereagovalo.

9. Krajský soud zdůraznil, že všechny argumenty obsažené v ústavní stížnosti jsou argumenty, které zazněly již v původním řízení před nalézacím, odvolacím a dokonce i dovolacím soudem. Krajský soud podotýká, že manželka stěžovatele byla vyslechnuta jednak krátce po spáchání trestného činu, kdy policejním orgánům podala vysvětlení, za přítomnosti obhájce obviněného byla vyslechnuta i v přípravném řízení a následně i při hlavním líčení. Procesně tedy krajský soud jakožto soud nalézací nijak nepochybil. Nazíráno touto optikou, návrh na povolení obnovy řízení a provedení výslechu manželky stěžovatele není důvodný, neboť tato svědecká výpověď nepředstavuje novou skutečnost nebo nový důkaz ve smyslu § 278 odst. 1 tr. ř. Ve zbytku krajský soud odkazuje na odůvodnění napadeného rozhodnutí o zamítnutí návrhu na povolení obnovy řízení.

10. Obdobně se vyjádřil i vrchní soud, podle kterého je argumentace stěžovatele v ústavní stížnosti shodná s argumentací, kterou užil i v projednávané stížnosti a se kterou se vrchní soud v ústavní stížnosti napadeném usnesení řádně vypořádal.

11. Vrchní státní zastupitelství v Olomouci rovněž navrhuje, aby byla ústavní stížnost odmítnuta. Soudy obou stupňů v řízení o povolení obnovy řízení odmítly tvrzení manželky stěžovatele o předchozím fyzickém napadení ze strany poškozeného akceptovat jako novou skutečnost. S tímto názorem se vrchní státní zastupitelství ztotožňuje. Svědecké výpovědi svědkyň – manželky stěžovatele a sousedky – nejsou novými důkazy, o jejichž existenci by soudy v původním řízení neměly informace. Manželka stěžovatele byla v původním řízení řádně vyslechnuta a ani jednou nezmínila, že ze strany poškozeného došlo i k napadení fyzickému. Přítomna byla i u veřejného zasedání konaného o odvolání tehdy obžalovaného stěžovatele, kdy se k dotazu ke stanovisku k odvolání stěžovatele pouze vyjádřila k fyzické kondici poškozeného se zaměřením na jeho faktickou převahu nad stěžovatelem. V tomto okamžiku přitom věděla, že stěžovatel byl tehdy ještě nepravomocně odsouzen k vysokému trestu odnětí svobody, a přesto ani odvolacímu soudu skutečnost o svém fyzickém napadení poškozeným neuvedla. Podle vrchního státního zastupitelství nemůže obstát ani její tvrzení o její špatné psychické kondici u hlavního líčení, neboť toto po řádném poučení nikterak nezmínila. Vrchní státní zastupitelství navíc za podstatný považuje i závěr obecných soudů, že i kdyby skutečně poškozený manželku stěžovatele v rozhodný den napadl nejen slovně, ale i fyzicky, nejde o takovou skutečnost, která by mohla vést k naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu zabití tak, jak předpokládá § 141 tr. zákoníku. Vrchní státní zastupitelství ve svém vyjádření nepominulo ani fakt, že stěžovatel se v návrhu na povolení obnovy řízení domáhal nejen provedení výslechu své manželky, ale i další svědkyně. Rovněž ani v tomto případě se však nejedná o novou skutečnost, neboť tato svědkyně neměla vypovídat k projednávanému skutku, ale měla se vyjádřit k napadení jiné osoby při jiném konfliktu. Návrh výslechu této svědkyně se tedy jeví spíše jako účelový pokus s cílem obhájit změnu výpovědi manželky stěžovatele.

12. Závěrem vrchní státní zastupitelství uvádí, že právní kvalifikace skutku uplatněná v pravomocném rozsudku krajského soudu, kdy jednání stěžovatele bylo posouzeno jako zločin vraždy podle § 140 odst. 2 tr. zákoníku, je přílehavá, a naopak i odvolacím soudem bylo konstatováno, že z hlediska kvalifikovaného úmyslu podle citovaného ustanovení měla být použita dokonce jeho přísnější forma, tedy spáchání skutku po předchozím uvážení, neboť šlo o vraždu naplánovanou, protože mezi informací manželky stěžovatele o slovním útoku poškozeného vůči její osobě a útokem samotným uplynula značná doba asi dvou hodin.

II. Postup II. senátu

13. Při projednávání shora citované ústavní stížnosti II. senát Ústavního soudu shledal rozpor mezi vlastním právním názorem a názorem obsaženým v nálezu ze dne 22. 10. 2019 sp. zn. III. ÚS 905/17, jenž se týká ústavní stížnosti podané proti zamítavému usnesení proti návrhu na povolení obnovy trestního řízení z důvodu uvedeného v ustanovení § 278 odst. 1 tr. ř. Tvrzený rozpor je spatřován ve výkladu pojmu „nové skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé“ ve smyslu ustanovení § 278 odst. 1 tr. ř. Proto usnesením ze dne 24. 3. 2020 č. j. II. ÚS 4041/19-25 přerušil řízení a podle ustanovení § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, předložil tuto otázku k posouzení plénu.

III. Vlastní odůvodnění stanoviska

14. Jak se podává ze shora uvedeného, rozhodující otázkou ve věci vedené pod sp. zn. II. ÚS 4041/19 je, zda v řízení o povolení obnovy řízení navržené důkazy jakožto důkazy dokládající nové skutečnosti soudu dříve neznámé měly vést k rozhodnutí o povolení obnovy řízení či nikoliv.

15. Výkladem pojmu „skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé, které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině“ (§ 278 odst. 1 tr. ř.) a otázkou, co vše lze za skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé považovat, se v minulosti Ústavní soud opakovaně zabýval. Tato judikatura nicméně prošla určitým vývojem, který se odráží právě v nyní posuzovaném případě.

III. a) Dosavadní judikatorní vývoj

16. Úvodem je vhodné připomenout, že podstatou řízení o povolení obnovy řízení je posouzení nezbytnosti odstranit možné nedostatky pravomocného rozhodnutí dané zejména neznalostí určitých skutečností v původním řízení [obdobně např. nálezy ze dne 26. 8. 2010 sp. zn. III. ÚS 608/10 (N 173/58 SbNU 513)]. Toto řízení z důvodu potřeby co největšího souladu obsahu trestních rozsudků s objektivní realitou prolamuje právní moc původního rozhodnutí, jakož i zákaz vedení opakovaného řízení pro týž skutek [viz nálezy ze dne 30. 7. 2009 sp. zn. II. ÚS 2445/08 (N 174/54 SbNU 193); obdobně dále usnesení ze dne 9. 6. 2010 sp. zn. II. ÚS 1364/10 (v SbNU nepublikováno, dostupné stejně jako ostatní rozhodnutí Ústavního soudu na <http://nalus.usoud.cz>) a obdobně také např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Nikitin proti Rusku* ze dne 20. 7. 2004 č. 50178/99, § 56]. Pro rozhodování o obnově řízení jsou významné takové skutečnosti nebo důkazní prostředky, kterými jsou zpochybňovány usvědčující důkazy provedené v původním řízení. Hodnocení předložených důkazů nesmí přesahovat rámec zjištění, zda je pravděpodobné, že tvrzená skutečnost či nový důkaz sám anebo ve spojení s již provedeným dokazováním by mohl přivodit změnu rozhodnutí. Výsledkem hodnocení nemůže a nesmí být nové, změněné skutkové zjištění. Skrze uvedené hodnocení je třeba dosáhnout „pouze“ určitého stupně pravděpodobnosti či důvodného předpokladu pro očekávání, že změna rozhodnutí je možná. Toto zkoumání spočívá v porovnání důkazů dosud provedených a dosavadních skutkových zjištění s důkazním významem nových skutečností, resp. nových důkazů. Pokud by bylo možno dospět k vysokému stupni pravděpodobnosti, resp. plně odůvodněnému předpokladu (není tedy nutná absolutní jistota v tomto směru) o tom, že by na základě nových skutečností a důkazů mohlo dojít ke změně původního rozhodnutí, je namísto rozhodnout o povolení obnovy [viz nálezy sp. zn. I. ÚS 2517/08 ze dne 24. 2. 2009 (N 34/52 SbNU 343) a sp. zn. II. ÚS 2445/08 (citován výše)].

17. Z recentní judikatury lze zmínit například usnesení sp. zn. IV. ÚS 2751/19 ze dne 8. 10. 2019, v němž zdejší soud dospěl k závěru, že za nový důkaz soudu dříve neznámý nelze považovat důkaz (konkrétně znalecký posudek), jehož provedení stěžovatel navrhoval již v původním řízení. Takto vypracovaný znalecký posudek sice *stricto sensu* nový důkaz představuje, avšak sám o sobě ani ve

spojení se skutečnostmi a důkazy známými dříve by nemohl odůvodnit jiné rozhodnutí o vině (obdobně srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 6. 2019 sp. zn. I. ÚS 797/19).

18. K nyní projednávané věci přílehavěji se pak k obnově řízení postavil Ústavní soud v usnesení sp. zn. IV. ÚS 1127/18 ze dne 3. 7. 2018, kde se ztotožnil se závěry obecných soudů o zamítnutí návrhu na povolení obnovy řízení, přičemž tento návrh se opíral o stěžovatelem tvrzené nové skutečnosti, jež měly být doloženy právě výsledkem svědků. Jak ale v této věci uvedl soud prvního stupně, tito svědci byli u hlavního líčení k věci již jednou po řádném poučení vyslechnuti, a proto jejich výslech nemůže přinést do věci nové skutečnosti soudu dříve neznámé, které by navíc mohly odůvodnit jiné rozhodnutí o vině.

19. Stejně se k návrhu na povolení obnovy řízení a k návrhu na vyslechnutí svědka, který byl v původním řízení již jednou vyslechnut, vyjádřil Ústavní soud i v usnesení ze dne 5. 9. 2017 sp. zn. II. ÚS 2448/17, podle kterého „pokud soud prvního stupně nevyhověl návrhu stěžovatelky na provedení výslechu D. D., L. K. a M. B., z odůvodnění jeho rozhodnutí se zřetelně podává, proč tyto důkazní návrhy zamítl. Jestliže neshledal důvod opakovat důkazy, které již byly v původním řízení provedeny (výpovědi D. D. a L. K.) či opatřeny (vytěžení M. B., který k věci nesdělil nic relevantního), a stížnostní soud se s jeho názorem ztotožnil, je třeba jejich řádně odůvodněné závěry akceptovat s ohledem na to, že nejde o důkazy dříve neznámé, které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými již dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině stěžovatelky ve smyslu § 278 odst. 1 tr. řádu“. Stejně tak v usnesení ze dne 31. 8. 2018 sp. zn. IV. ÚS 1732/18 Ústavní soud k návrhu na provedení výslechu svědka již jednou vyslechnutého v původním řízení uvedl, že „nebyly splněny podmínky pro obnovu řízení, neboť navržení svědci již byli všichni vyslechnuti u hlavního líčení a soud považoval tyto návrhy na opakovaný výslech za nadbytečné“ (obdobně k výslechu svědka v původním řízení již vyslechnutého i usnesení ze dne 29. 5. 2018 sp. zn. II. ÚS 432/18).

20. Ústavní soud se v minulosti zabýval i situací, kdy se návrh na povolení obnovy řízení opíral o návrh na výslech svědka, který byl sice v původním řízení vyslechnut, ale který po pravomocném skončení věci změnil svoji výpověď (srov. usnesení ze dne 22. 5. 2012 sp. zn. IV. ÚS 724/12, usnesení ze dne 14. 5. 2012 sp. zn. IV. ÚS 1041/12, usnesení ze dne 15. 11. 2011 sp. zn. I. ÚS 2350/11, usnesení ze dne 4. 12. 2001 sp. zn. II. ÚS 606/2000). K tomu ve věci vedené pod sp. zn. III. ÚS 1103/07 (usnesení sp. zn. III. ÚS 1103/07 ze dne 31. 1. 2008) Ústavní soud uvedl: „... za dříve neznámý důkaz je třeba považovat též důkaz provedený, jehož obsah je však jiný než v původním řízení. Musí však být zároveň splněna podmínka uvedená v ust. § 278 odst. 1 tr. řádu, aby uvedený důkaz sám o sobě či ve spojení s jinými skutečnostmi a důkazy známými již dříve mohl odůvodnit jiné rozhodnutí o vině. V případě změn výpovědi svědků je tedy třeba hodnotit, zda se nejedná o změnu zjevně účelovou, takže by k takové výpovědi soudy pro její malou věrohodnost v obnoveném řízení stejně nemohly přihlížet.“

III. b)

Podstata právního názoru obsaženého v nálezu sp. zn. III. ÚS 905/17

21. S uvedenými rozhodnutími Ústavního soudu, která ve výše citovaných případech podpořila názory obecných soudů o zamítnutí návrhů na obnovu řízení, není souladný nálezný Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2019 sp. zn. III. ÚS 905/17.

22. Skutková situace v tomto případě byla následující. Stěžovatel namítal, že v původním řízení, které vedlo k pravomocnému odsouzení stěžovatele, soudy vycházely z přesvědčení, že 1. v době spáchání trestného činu byl stěžovatel přičetný, jeho rozpoznávací schopnosti byly sníženy mírně a ovládací schopnosti byly sníženy podstatnou měrou, avšak nebyly vymizelé, a byť byl stěžovatel pod vlivem alkoholu, jeho konzumaci byl schopen ovládnout; 2. nebylo prokázáno, že by subdurální hematom byl u stěžovatele přítomen již v době předmětné nehody dne 23. 3. 2012; 3. i kdyby subdurální

hematom u stěžovatele přítomen byl, stěžovatel poškozenou viděl nebo musel vidět; a 4. subdurální hematom, pokud byl u stěžovatele v době nehody přítomen, sice mohl ovlivnit jeho schopnost poškozenou v době rozjezdu stěžovatelova vozidla vidět, ale nebránil mu v její registraci sluchem. V tomto směru bylo v původním řízení vedeno i dokazování.

23. V návrhu na povolení obnovy řízení stěžovatel označil nové skutečnosti a důkazy, které podle něj měly být schopny zvrátit rozhodnutí o vině stěžovatele. Konkrétně se jednalo o důkazy, které měly prokázat v době spáchání skutku existující závislost na alkoholu a dalších omamných látkách (k čemuž stěžovatel předložil zprávy z kliniky The Kusunacht Practice ve Švýcarsku a z Psychiatrické nemocnice Rab v Chorvatsku a znalecký posudek doc. MUDr. Jaroslava Zvěřiny, CSc., z oboru zdravotnictví, oddělení psychiatrie), existující nediagnostikovaný chronický subdurální hematom, přítomný v době dopravní nehody (to měla dle stěžovatele doložit celá řada nově vypracovaných znaleckých posudků), přítomnost a povahu klinických projevů lékařsky nediagnostikovaného chronického subdurálního hematomu (to dle stěžovatele další jím nechané vypracované znalecké posudky) a existující primární organickou poruchu zorného pole (tu měl dle stěžovatele doložit opět znalecký posudek a výsledek znalce). Těmito novými skutečnostmi a důkazy stěžovatel ve svém návrhu na povolení obnovy odůvodňoval naplnění podmínek obnovy trestního řízení podle § 278 odst. 1 tr. řádu.

24. Přes nově předložené důkazy soudy návrh na povolení obnovy řízení zamítly, a to s odůvodněním, že nové důkazy, kterými stěžovatel usiluje o povolení obnovy řízení, nedokládají nové skutečnosti, neboť okolnosti závislosti stěžovatele na alkoholu (soudy v původním řízení vycházely ze znaleckého posudku MUDr. Bronislava Kobedy a PhDr. Petra Goldmanna z oboru zdravotnictví, oddělení psychiatrie a klinická psychologie, který konstatoval, že stěžovatel není chorobně závislý na alkoholu) a existence subdurálního hematomu (přítomnost hematomu byla v původním řízení prokazována znaleckým posudkem MUDr. Petra Jelínka z oboru zdravotnictví, oddělení chirurgie, specializace neurochirurgie – znalec uvedl, že je přítomnost hematomu v době deliktu možná, a nevyloučil ani, že k iniciačnímu úrazu mohlo dojít až po spáchání skutku, součástí spisu byl i znalecký posudek pplk. MUDr. Martina Häckela, CSc., dle kterého nebyla přítomnost chronického hematomu v rozhodné době vyloučena, naopak ji bylo možné považovat za pravděpodobnou) soudy v původním řízení prokazovaly. Na základě takto provedeného dokazování pak důkazy hodnotily a dospěly k vlastním závěrům o vině stěžovatele. Nadto stěžovatelem předložené důkazní prostředky v rámci řízení o povolení obnovy řízení mnohdy vykazovaly určité vady, které vypovídací hodnotu důkazů značně oslabovaly (v daném případě se jednalo o znalecké posudky, které byly vypracovány bez toho, aby znalci stěžovatele osobně prohlídli apod.).

25. Přesto Ústavní soud dovodil, že důkazní návrhy představené stěžovatelem v řízení o povolení obnovy řízení jsou způsobilé zpochybnit závěry, na nichž původní rozhodnutí o vině stěžovatele stojí. Ústavní soud v citovaném nálezu neakceptoval postup obecných soudů, které se s důkazními návrhy vypořádaly pouze tvrzením, že k prokázání rozhodných skutečností byly v původním řízení provedeny jiné důkazy, které byly dostačující pro závěry o vině stěžovatele. Naopak, Ústavní soud v tomto nálezu za novou skutečnost označil závěry, podle nichž měl stěžovatel v době nehody trpět závislostí na alkoholu, neboť tato skutečnost v původním řízení údajně nebyla prokazována, a to přestože trestní soudy v původním řízení vycházely ze znaleckých posudků, v nichž se uvádělo, že stěžovatel není chorobně závislý na alkoholu. Ústavní soud tedy jako důkazy dokládající nové skutečnosti hodnotil kvalitativně stejné důkazní prostředky (znalecké posudky), které si vzájemně protirečily. V původním řízení provedené znalecké posudky hovořily o neprokázané závislosti stěžovatele na alkoholu, v řízení o povolení obnovy předložené znalecké posudky vypovídaly o opaku. Ústavní soud na základě výše uvedeného uzavřel, že důkazy předložené v návrhu na povolení obnovy řízení nelze bagatelizovat pouze tím, že soudy rozhodující o povolení obnovy upřednostní k prokázání tvrzených skutečností jiné – v původním řízení provedené – důkazy.

III. c)

Zjištěný judikatorní nesoulad a splnění podmínek pro přijetí stanoviska pléna

26. Podle ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu platí, že dospěje-li senát v souvislosti se svou rozhodovací činností „k právnímu názoru odchylnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu, předloží otázku k posouzení pléna. Stanoviskem pléna je senát v dalším řízení vázán“.

27. Smyslem přijímání stanovisek podle citovaného zákonného ustanovení je zajištění jednotnosti judikatury Ústavního soudu v „náleзовých věcech“. Z judikatury Ústavního soudu přitom plyne, že jednotnost judikatury představuje jeden ze základních atributů práva na spravedlivý proces, jelikož by odporovalo zásadě předvídatelnosti rozhodování soudů a rovnosti účastníků řízení, pokud by stejný soud ve srovnatelných případech vyslovoval odlišné právní názory. Proto je nezbytné, aby v případě judikatorního odklonu k němu docházelo zákonem stanoveným způsobem. Pokud se proto senát hodlá odchýlit od právního názoru dříve vysloveného v nálezu, je jeho povinností postupovat podle ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu. Tímto právním názorem jsou důvody, které vedly Ústavní soud k meritornímu rozhodnutí ve věci formou nálezu a svými účinky představují stav věci rozhodnuté.

28. Z výše uvedeného je patrné, že před nálezem sp. zn. III. ÚS 905/17 byla rozhodovací praxe stran povolení obnovy řízení jednoznačná. V případě, že v návrhu na obnovu řízení byly tvrzeny nové skutečnosti, které svědek v původním řízení vyslechnutý dříve neuváděl, bylo pro povolení obnovy stěžejní nejen to, že se jedná o skutečnosti soudu dříve neznámé, ale především, zda by tyto nové poznatky mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině. Již v řízení o povolení obnovy proto soud hodnotil relevanci těchto poznatků pro pravomocně skončené řízení. Hodnotil přitom také okolnost, zda se nejedná např. o účelovou změnu výpovědi svědků. Tuto účelovost tedy posuzoval již v řízení o obnově, nikoliv až v obnoveném řízení.

29. Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 905/17 se ovšem značně vymyká dosavadní rozhodovací praxi Ústavního soudu. V tomto případě totiž obecné soudy v původním řízení ke sporným okolnostem případu provedly celou řadu důkazů, a proto neshledaly důkazní návrhy představené v návrhu na povolení obnovy řízení za skutečnosti soudu dříve neznámé, přičemž současně vyslovily domněnku o účelovosti takto předkládaných důkazů. To ve svém souhrnu vedlo k zamítnutí návrhu na povolení obnovy řízení. Ústavní soud nicméně dospěl k závěru, že v návrhu na povolení obnovy řízení označené důkazy představují nové skutečnosti soudu dříve neznámé, které by byly schopny ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině. Přitom posouzení relevance nově předloženého důkazu „je však již vyhrazeno obnovené řízení“ (bod 29); „přehodnocení všech důkazů v jejich vzájemné souvislosti a poměřování relevance a důkazní váhy jednotlivých z nich přísluší až soudům rozhodujícím v novém řízení, tedy po povolení obnovy řízení“ (bod 39). V tomto nálezu se navíc Ústavní soud nikterak nevypořádal s otázkou toho, proč tyto důkazy nebyly k provedení navrženy již v původním řízení, přestože je z povahy navrhovaných důkazů patrné, že tak učiněno být mohlo. Napadená rozhodnutí obecných soudů přitom byla zrušena již proto, že z nich neplynulo, „proč by tyto novoty k jinému rozhodnutí v trestní věci stěžovatele vést nemohly“ (bod 40).

30. Podstata právního názoru nálezu sp. zn. III. ÚS 905/17 je obsažena zejména v bodu 23 odůvodnění, kde je uvedeno, že „pro rozhodování o obnově trestního řízení jsou významné takové skutečnosti nebo důkazy, kterými jsou zpochybňovány usvědčující důkazy provedené v původním řízení. Hodnocení předložených důkazů nesmí přesahovat rámec zjištění, zda je pravděpodobné, že tvrzená skutečnost či nový důkaz sám anebo ve spojení s již provedeným dokazováním by mohl přivodit změnu rozhodnutí. Uvedeným hodnocením je třeba dosáhnout určitého stupně pravděpodobnosti nebo důvodného předpokladu pro očekávání, že změna rozhodnutí je možná. Jde tedy o posouzení otázky, zda nové skutečnosti nebo důkazy jsou způsobitelné samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými soudu či jiným orgánům činným v trestním řízení už dříve odůvodnit jiné, tj. pro stěžovatele příznivější rozhodnutí o vině nebo trestu. Toto zkoumání spočívá v porovnání důkazů dosud provedených a dosavadních skutkových zjištění s důkazním významem nových skutečností, resp. nových důkazů. Jestliže je možno dospět k vysokému stupni pravděpodobnosti, resp. plně odůvodněnému předpokladu (není tedy nutná absolutní jistota) o tom, že by na základě nových skutečností a důka-

zů mohlo dojít ke změně původního rozhodnutí, je namístě rozhodnout o povolení obnovy řízení. Znalecký posudek, který obsahuje nové skutečnosti anebo využívá nové vědecké metody, které vedou k jinému skutkovému závěru, je k tomu vhodným důkazním prostředkem“.

31. Na tento bod pak navazuje bod 28, podle kterého „označily-li soudy v původním řízení za významnou dílčí otázku, na níž má spočívat (či kterou může být přinejmenším významně ovlivněn) závěr znaleckého zkoumání ovládací a rozpoznávací schopnosti stěžovatele i otázku absence závislosti stěžovatele na alkoholu ..., je patrné, že případným vyvrácením závěru o absenci alkoholové závislosti stěžovatele může být zasaženo do logické či kauzální posloupnosti, která v závěr znaleckého zkoumání vyústila ... Úvaha, zda k takovému ovlivnění skutečně dojde, již bude vyhrazena posouzení soudů v obnoveném řízení, pro účely posouzení důvodů obnovy řízení postačuje, že k takovému ovlivnění dle odůvodněného předpokladu dojít může“.

32. Z uvedeného je tak dostatečně zřejmé, že nález sp. zn. III. ÚS 905/17 je i vnitřně rozporný, protože na straně jedné se v něm uvádí, že k povolení obnovy řízení by mělo dojít jen v případě, lze-li „dospět k vysokému stupni pravděpodobnosti“ o tom, že by mohlo na základě nových skutečností a důkazů dojít ke změně původního rozhodnutí (bod 23); na jiném místě odůvodnění se však píše, že k obnově řízení postačuje, když k ovlivnění „dle odůvodněného předpokladu dojít může“ (bod 28). Z porovnání obou těchto částí odůvodnění tak není zcela zřejmé, zda mají obecné soudy přistoupit k obnově řízení jen v situaci, kdy zjistí vysoký stupeň pravděpodobnosti (resp. plně odůvodněný předpoklad) o změně původního rozhodnutí, anebo postačuje prostý odůvodněný předpoklad.

33. II. senát se proto ocitl v situaci, kdy se od vyřešení tohoto vnitřního rozporu – v důsledku vázanosti právním názorem obsaženým v nálezu sp. zn. III. ÚS 905/17 – odvozuje rozhodnutí o nyní projednávané ústavní stížnosti, jelikož stěžovatelem předložené nové důkazy (dvě svědecké výpovědi) zpochybňují jeden z výslovně vyjádřených dílčích závěrů ve vztahu k jednomu z rozhodných důkazů, přičemž tento důkaz byl pro rozhodnutí obecných soudů jedním ze stěžejních důkazů. Tomu je totiž v intencích odůvodnění (části) citovaného nálezu vyhrazeno již obnovené řízení.

34. II. senát má však za to, že obecné soudy jsou oprávněny tyto nově předložené skutečnosti nebo důkazy, jejich relevanci a také důvody, pro které nebyly uplatněny dříve, posoudit ještě v řízení o povolení obnovy řízení, nikoliv až v obnoveném řízení.

III. d)

Vlastní odůvodnění stanoviska

35. Ze shora uvedeného se podává, že podstata právního názoru obsaženého v nálezu sp. zn. III. ÚS 905/17 a ústího v konečný výrok spočívá v tom, že v řízení o povolení obnovy 1. postačuje potencialita odůvodnění pro stěžovatele příznivějšího rozhodnutí v důsledku předložení nové skutečnosti nebo důkazu, 2. soudy nehodnotí relevanci tohoto ovlivnění, neboť tomu je vyhrazeno již obnovené řízení, a 3. soudy se nezabývají důvody, pro které nová skutečnost či důkaz nebyly předloženy v původním řízení.

36. Jak je však uvedeno výše, na jiném místě odůvodnění předmětného nálezu (bod 23) je dovozována nikoliv prostá potencialita možného ovlivnění výsledku původního řízení, nýbrž požaduje se vysoký stupeň pravděpodobnosti, resp. plně odůvodněný předpoklad změny původního rozhodnutí, což si lze ovšem obtížně představit bez toho, že by se tato míra relevance neposuzovala již v rámci řízení o povolení obnovy.

37. Ústavní soud konstatuje, že tento právní názor (o potencialitě ovlivnění) značně opomíjí okolnost, že se musí jednat o skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé, přičemž tato „neznámost“ nemůže být dána pouhou okolností, že v předchozím trestním řízení tyto skutečnosti nebyly zjištěny, resp. důkazy nebyly provedeny bez toho, že nebude zkoumán jejich dopad na pravomocné rozhodnutí. Stále je totiž třeba mít na zřeteli, že návrh na obnovu řízení představuje mimořádný opravný prostředek

dek, který se podává proti pravomocnému trestnímu rozhodnutí. Již jen z této okolnosti je proto zřejmé, že podmínky pro jeho uplatnění mají být vykládány restriktivním, a nikoliv extenzivním způsobem. Podle ustanovení § 278 odst. 1 trestního řádu musí vyjít najevo skutečnosti nebo důkazy „soudu dříve neznámé“, což je doktrinárně vykládáno tak, že „vyšly najevo až dodatečně po právní moci původního rozhodnutí, proto o nich příslušný orgán činný v trestním řízení v době rozhodování nevěděl a nemohl vědět“ (Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 759).

38. Obnova řízení (resp. podaný návrh) je tedy mimořádným opravným prostředkem a má s ní být nakládáno restriktivním způsobem a pouze v těch případech, kdy se teprve po pravomocném rozhodnutí vyskytly nedostatky ve skutkovém zjištění. Zákonem označené skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé je proto třeba vykládat tak, že již v řízení o povolení obnovy musí soud velmi pečlivě zjišťovat jejich relevanci pro již pravomocně skončené trestní řízení (srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 2517/08 nebo sp. zn. II. ÚS 2445/08), což vyplývá z dikce ustanovení § 278 odst. 1 trestního řádu, podle kterého obnovu soud povolí, jestliže tyto nové skutečnosti nebo důkazy „by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině nebo ... vzhledem k nimž by původně uložený trest byl ve zřejmém nepoměru k povaze a závažnosti trestného činu nebo k poměrům pachatele nebo uložený druh trestu by byl ve zřejmém rozporu s účelem trestu“. Soud tedy již v řízení o návrhu na povolení obnovy řízení musí zkoumat, zda nové skutečnosti nebo důkazy jsou způsobilé samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými soudem či jiným orgánům činným v trestním řízení už dříve odůvodnit jiné, tj. pro stěžovatele příznivější rozhodnutí o vině nebo o trestu, a toto zkoumání spočívá v porovnání důkazů dosud provedených a dosavadních skutkových zjištění s důkazním významem nových skutečností, resp. nových důkazů. Nemůže se tak jednat o skutečnosti nebo důkazy hypotetické či zjevně pochybné, nýbrž musí skýtat vysoký stupeň pravděpodobnosti (odůvodněný předpoklad) o tom, že na jejich základě by mohlo dojít ke změně původního pravomocného rozhodnutí.

39. Právě aby nedocházelo ke zneužívání podávání návrhu na obnovu řízení (jakožto mimořádného opravného prostředku), je proto nutno pojem „skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé“ podle ustanovení § 278 odst. 1 trestního řádu hodnotit rovněž v kontextu toho, zda mohly být stranami bez zjevných obtíží předloženy či navrženy již v předchozím pravomocně skončeném trestním řízení. To například znamená, že se přihlásí nový svědek, který je schopen vypovědět relevantní skutečnosti, dojde k použití nové vědecké metody, která pomůže lépe objasnit okolnosti daného případu, anebo některý již vyslechnutý svědek změní svoji původní výpověď s poukazem např. na to, že byla provedena pod nátlakem [viz také nálezy sp. zn. I. ÚS 4068/14 ze dne 31. 3. 2016 (N 56/80 SbNU 667)]. V takových případech však je namístě rovněž zjišťovat, jaké okolnosti a důvody vedly k obsahové změně určitého důkazu a zda tyto důvody nejsou čistě účelové a ve svém důsledku nezpůsobují nevěrohodnost předloženého důkazu, což je nutno posoudit ještě v rámci řízení o obnově.

40. Důvodem obnovy řízení jsou totiž vady ve skutkových zjištěních, přičemž tyto vady nemohou vzniknout, jedná-li se o skutečnosti nebo důkazy nevěrohodné. V rámci řízení o povolení obnovy proto musí soud zjistit, zda 1. jsou dány dříve neznámé nové skutečnosti nebo důkazy a 2. jsou způsobilé zpochybnit správnost dosavadního pravomocného rozhodnutí a odůvodnit jiné rozhodnutí. Imanentní součástí řízení o povolení obnovy je proto také hodnocení relevance předmětných skutečností a důkazů, a to včetně jejich hodnověrnosti. K nařízení obnovy řízení má dojít tehdy, lze-li dospět k vysokému stupni pravděpodobnosti, že na jejich základě může dojít ke změně původního rozhodnutí. Posouzení míry této pravděpodobnosti je proto vyhrazeno již řízení o povolení obnovy, nikoliv až řízení obnovenému.

41. Rozporovaný právní názor obsažený v nálezu sp. zn. III. ÚS 905/17 by mohl ve svých důsledcích vést ke snadno zneužitelné situaci, kdy by pravomocně odsouzení ve snaze zvrátit pro ně nepříznivý výsledek celého řízení mohli v rámci návrhu na povolení obnovy řízení soudům předkládat prakticky jakékoliv důkazy s tvrzením, že tyto představují nové skutečnosti soudy dříve neznámé, a to i přestože k prokázání oněch sporných okolností případu bylo dokazování v původním řízení vedeno. Nálezy sp. zn. III. ÚS 905/17 totiž nespecifikují žádné zobecňující podmínky stran kritérií důkazů na-

vrhovaných k provedení v obnoveném řízení, stejně jako se nevypořádává s otázkou, proč takové důkazy nebyly k provedení navrženy již v původním řízení. Zvláště za situace, kdy soudy v původním řízení dokazování vedly i směrem, ke kterému se vztahují důkazy předkládané v návrhu na povolení obnovy řízení, není zřejmé, jak a na základě jakých kritérií od sebe odlišit nové důkazy a skutečnosti, které by mohly odůvodnit jiné rozhodnutí o vině, od důkazů a skutečností, které jsou jen pokračováním polemiky odsouzeného s pro něj nepříznivým výsledkem řízení.

42. Konečně z hlediska úlohy Ústavního soudu ve vztahu k obecným soudům je třeba uvést, že v nálezu sp. zn. III. ÚS 905/17 došlo k zásadnímu rozchodu se setrvalou judikaturou, podle níž Ústavnímu soudu zásadně nepřísluší přehodnocovat dokazování prováděné obecnými soudy, a jeho doktrínou ohledně minimalizace zásahů do rozhodování obecných soudů. Pro zrušení rozhodnutí soudů v této věci totiž postačovalo, že z nich neplynulo, proč by tyto „novoty k jinému rozhodnutí v trestní věci stěžovatele vést nemohly“ (bod 40). I pokud by totiž Ústavní soud pominul, že se v daném případě o žádné skutečné novoty nejednalo (všemi rozporovanými skutečnostmi se totiž soudy v původním pravomocně skončeném řízení zabývaly a bylo k nim provedeno i znalecké zkoumání – viz např. bod 25), nemůže pro jeho kasační zásah postačovat pouhá potenciální možnost jiného rozhodnutí v trestní věci, resp. dokonce nevyloučení možnosti jiného rozhodnutí. K porušení ústavně zaručeného základního práva na soudní ochranu totiž v těchto případech dojde jen tehdy, zjistí-li Ústavní soud extrémní nesoulad mezi výsledky provedeného dokazování a z něho vyvozenými právními závěry, nikoliv v případě pouhé potenciálně odlišné interpretace skutkového děje.

43. Lze tak uzavřít, že „skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé“ podle ustanovení § 278 odst. 1 trestního řádu soud hodnotí již v řízení o povolení obnovy a zjišťuje jejich význam pro pravomocně skončené trestní řízení. Nemůže se tak jednat o skutečnosti nebo důkazy hypotetické či zjevně pochybné, nýbrž musí skýtat vysoký stupeň pravděpodobnosti (resp. plně odůvodněný předpoklad) o tom, že na jejich základě by skutečně mohlo dojít ke změně původního pravomocného rozhodnutí. Při tomto hodnocení se soud může zabývat rovněž důvody, pro které tyto skutečnosti nebo důkazy nebyly uplatněny dříve. K porušení ústavně zaručeného základního práva na soudní ochranu v těchto případech dojde jen tehdy, zjistí-li Ústavní soud extrémní nesoulad mezi výsledky provedeného dokazování a z něho vyvozenými právními závěry, nikoliv v případě pouhé potenciálně odlišné interpretace skutkového děje.

Předseda Ústavního soudu:
JUDr. Rychetský v. r.

Odlišné stanovisko podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujali ke stanovisku pléna soudci Josef Fiala a Radovan Suchánek.